

LR Prezidentui Gitanui Nausėdai
LR Ministrėi Pirmininkei Ingridai Šimonytei
LR Seimo Pirmininkei Viktorijai Čmilytei Nielsen
LR Vidaus reikalų ministrėi Agnei Bilotaitei
LR Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininkui Tomui Vytautui Raskevičiui

Kopija:
LR Seimo kontrolierių įstaigai

KREIPIMASIS
2021 m. rugpjūčio 12 d.
Vilnius

Nr. 2021-08-12/01

Mes, žemiau pasirašiusios žmogaus teisių apsaugos srityje veikiančios organizacijos, reiškiamo susirūpinimą dėl pastaruoju metu valdžios priamamų sprendimų, Lietuvos pasienio ruože pareigūnų vykdomų veiksmų siekiant įgyvendinti atgrasymo politiką bei viešojoje erdvėje politiką ir valdžios atstovų pasisakymų dėl tarptautinių žmogaus teisių standartų įgyvendinimo bei juos stebėnčių institucijų veikimo laisvės ir atsakomybės.

Didelį susirūpinimą kelia Vidaus reikalų ministerijos sprendimo dėl migrantų grąžinimo prie Lietuvos sienos praktinis įgyvendinimas bei kaip šiuo atveju yra užtikrinamos migrantų žmogaus teisės bei galimybė kreiptis dėl prieglobsčio Lietuvoje. Remiantis sprendimu, sieną neleistinose vietose bandantys kirsti asmenys turėtų būti nukreipiami į pasienio punktus, kuriuose galėtų pateikti prašymą dėl prieglobsčio. Tačiau iš viešai prieinamos informacijos matyti, kad migrantai nėra informuojami apie tokią galimybę ir tiesiog siunčiami atgal į Baltarusijos teritoriją, kur juos pasitinka Baltarusijos sienos apsaugos pareigūnai, neleiddami toliau judėti į Baltarusijos teritoriją. Tokiu būdu migrantai atsiduria „pilkojoje zonoje“ tarp dviejų valstybių teritorijų, be galimybės kreiptis prieglobsčio ar grįžti į gimtinę. Tą liudija ir išaugę migrantų srautai į kaimynines valstybes Lenkiją ir Latviją. Pažymėtina, kad tokiu būdu vykdomi masiniai migrantų ir pabėgėlių apgrėžimai yra neleistini pagal tarptautinę teisę, kuria remiantis kiekvienas sieną kertantis asmuo turi būti individualiai įvertintas dėl jo galimo pažeidžiamumo ir apsaugos poreikių. Iš viešai prieinamų duomenų, toks vertinimas apgrėžiant migrantus nėra atliekamas, jie apgrėžiami ir siunčiami atgal į Baltarusijos teritoriją ištisomis grupėmis.

Atkreiptinas dėmesys ir į viešojoje erdvėje vyraujančią valstybės pareigūnų retoriką, kuria migrantai prilyginami grėsme nacionaliniam saugumui. Pažymėtina, kad iš Baltarusijos bandantys atvykti migrantai yra tyčinių į Lietuvą nukreiptų Baltarusijos režimo veiksmų bei jų pažeidžiamumu besinaudojančių migracijos organizatorių įkaitai, kuriems teikiama klaidinanti informacija apie Europos Sąjungos sienos kirtimo ir judėjimo Europos Sąjungoje viduje galimybes. Tarp sieną kirsti bandančių asmenų yra ir pažeidžiamų žmonių, šeimų su vaikais, bei žmonių, kurie, įvertinus jų individualią situaciją, galėtų turėti pagrindą gauti prieglobstį Lietuvoje. Pažymėtina, kad priešiška, išskirtinai grėsmes nacionaliniam saugumui pabrėžianti retorika šių žmonių atžvilgiu skatina nepakantumo ir priešiško nuotaikas visuomenėje, stiprina neigiamus stereotipus apie kitos tautybės, rasės ar etninės kilmės žmones kaip grėsmę Lietuvos valstybei, ir neprideda prie šios krizės sprendimo tokiu būdu, kuris užtikrintų pamatines migrantų žmogaus teises.

Kitas svarbus aspektas – tarptautinių žmogaus teisių standartų ir įsipareigojimų vykdymas ir jų stebėseną. Sukurta tarptautinė žmogaus teisių normų sistema numato specialius efektyvius žmogaus teisių stebėsenos bei pažeidimų prevencijos mechanizmus, tarptautinius bei nacionaliniu mastu, kuriais siekiama užtikrinti žmogaus teises, nuolatos peržiūrėti ir stebėti žmogaus teisių įgyvendinimą visuomenėje. Lietuvoje Seimo kontrolierių įstaiga yra akredituota Nacionaline žmogaus teisių

institucija, atitinkančia Jungtinių Tautų rezoliucijoje įtvirtintus Paryžiaus principus, A lygiu. Svarbiausi NŽTI tikslai – pasisakyti įvairiais žmogaus teisių klausimais ir, bendradarbiaujant su visuomene, kelti aktualias žmogaus teisių problemas. Veikdama kaip NŽTI Seimo kontrolierių įstaiga atlieka šias funkcijas: vykdo žmogaus teisių stebėseną; teikia patarimus valdžios institucijoms žmogaus teisių klausimais; vykdo visuomenės švietimą ir informavimą apie žmogaus teises; pristato žmogaus teisių situacijos vertinimą tarptautinėse organizacijose; rengia žmogaus teisių padėties ataskaitas ir kt.

Viešojoje erdvėje politikų išsakyta kritika dėl tiesioginės Seimo kontrolierių veiklos vykdant žmogaus teisių stebėseną Lietuvos pasienio ruože bei pabėgėlių centre paneigia jų esminę tikslinę funkciją bei nepriklausomumą vykdant žmogaus teisių stebėseną. Tokie pasisakymai, kaltinant nepriklausomos institucijos tiesiogiai savo funkcijas vykdančius asmenis ideologizavimu, politizavimu, apskritai kelia riziką žmogaus teisių stebėsenos, kaip tarptautinių žmogaus teisių standartų įgyvendinimo priežiūros, esmei.

Lietuva prisiėmusi tarptautinius įsipareigojimus privalo užtikrinti valdžios institucijų tinkamą veikimą užtikrinant žmogaus teises visose srityse, nepaisant ar juo labiau esant ekstremaliose situacijose, bei užtikrinti sąlygas nacionaliniu mastu veikiančioms žmogaus teisių pažeidimų prevencijos ir stebėsenos institucijoms tinkamai vykdyti savo funkcijas, nepersekiojant bei neįtakojant jų daromų veiksmų ir priimamų sprendimų. Be to, siūlytina plėtoti susidariusios situacijos ir migrantų žmogaus teisių užtikrinimo stebėseną, įtraukiant į procesą nepriklausomas nevyriausybinės organizacijas.

Pagarbiai,

Žmogaus teisių organizacijų koalicijos ir pasirašančių organizacijų vardu
Žmogaus teisių stebėjimo instituto
advokacijos vadovė

Mėta Aduvavičiūtė

Žmogaus teisių organizacijų koalicija vienija šias nevyriausybinės organizacijas:

Diversity Development Group

Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė

Lietuvos žmogaus teisių centras

Lygių galimybių plėtros centras

Nacionalinė LGBT*teisių organizacija LGL

Psichikos sveikatos perspektyvos

Romų visuomenės centras

Tolerantiško jaunimo asociacija

Žmogaus teisių stebėjimo institutas

Kreipimasi taip pat pasirašo:

Lietuvos negalios organizacijų forumas